పోతనభాగవతంలో రసగుళికలు

– ఆర్.శర్మ దంతుర్తి

32 వ భాగం

వామనుడికి బలి ఆహ్వానం- వామనావతారం – 6

మహావిష్ణువంటే ఎవరు? శ్రీకాంతుడు, లక్ష్మీపతి. లక్ష్మీదేవిని వక్షస్థలంలో ఉంచుకున్నవాడు. ఆ లక్ష్మీ దేవి ఎటువంటిది? “దిగ్హస్తిభిః కనకకుంభముఖావసృష్ట స్వర్వాహినీ విమలచారుజలప్లుతాంగీమ్, ప్రాతర్నమామి జగతాం జననీమశేష లోకాధినాథగృహిణీమమృతాబ్ధిపుత్రీమ్” అన్నారు కదా శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు? సకల సంపదలకీ, అష్టైశ్వర్యాలకీ మూలమైనది. అటువంటి లక్ష్మీపతి , శ్రీహరి ఎందుకు వెళ్ళాడు బలి చక్రవర్తి దగ్గిరకి? బిక్షాటనికి! ఆ విచిత్రాన్నే పోతన చెప్తున్నాడు హరి అనే పదాన్ని వాడుతూ మనం భాగవతం ఎందుకు చదువుతున్నామో మర్చిపోకుండా చేయడానికి.

క. హరిహరి; సిరి యురమునఁ గల
హరి హరిహయుకొఱకు దనుజు నడుగం జనియెన్;
బరహితరత మతియుతులగు
దొరలకు నడుగుటయు నొడలి తొడవగుఁ బుడమిన్. [8-526]

అయ్యయ్యో (హరిహరి), లక్ష్మీదేవిని వక్షంలో ఉంచుకుని హరి బిక్షాటనకి బయల్దేరాడు. ఎవరికోసం? పరుల హితం కోసం. మరి అలా పరుల హితం ఆశించి బిక్షాటన బయల్దేరేవారికి అడుక్కోవడం కూడా అలంకారమే కదా?

కరుణశ్రీగారి సంపాదకత్వంలో తి.తి.దే వారు ప్రచురించిన పోతన పుస్తకాలలో "హరిహరి" అనేదాన్ని "ఔరా" అని అనువదించారు సందర్భానుచితంగా. వారణాసిలో బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయం కోసం మదన్ మోహన్ మాలవ్యా గారు ఇదే విధంగా డబ్బులు సేకరించారుట. ఆఖరికి శవాలు మోసేచోట వాళ్ళు వేసే చిల్లర కూడా ఏరి ఏరి విశ్వవిద్యాలయానికి ఇచ్చారంటారు. అలా కష్టపడి మొదలుపెట్టిన ఆ విశ్వవిద్యాలయం అధికారపు ముద్ర మీద సరస్వతీ దేవి బొమ్మతోబాటు ఈశావాస్యోపనిషత్ లోని "విద్యా అమృతమశ్నుతే" అనే వాక్యం రాయించారు.

క. సర్వప్రపంచ గురుభర
నిర్వాహకుఁ దగుటఁజేసి నెఱిఁ జనుదేరన్
ఖర్వుని వ్రేఁగు సహింపక
నుర్వీస్థలి గ్రుంగె; మ్రొగ్గె నురగేంద్రుండున్. [8-527]

ప్రపంచం అంతటినీ భరించే వాడు కదా భవగంతుడంటే? అటువంటివాడు బయల్దేరే సరికి ఆయన బరువుకి భూమి ఒక వేపు కుంగిపోయింది. దానితోపాటు ఆయన్ని మోసే ఆదిశేషుడూ (ఉరగేంద్రుండు) వంగిపోయేడు.

క. శర్మద, యమదండక్షత
వర్మద, నతి కఠిన ముక్తి వనితాచేతో
మర్మద, నంబునివారిత
దుర్మద, నర్మదఁ దరించెఁ ద్రోవన్ వటుఁడున్. [8-529]

వెళ్ళేదారిలో వటుఁడు నర్మదానదిని దాటాడు. ఆ నర్మద ఎటువంటిది? శుభాలనిచ్చేది, యముని దండాన్నుంచి కాపాడేది. దోషాలన్నీ నివారించేది. ఈ పద్యం మళ్ళీ ఓ సారి చదివితే పోతన వాడిన ప్రాస (శర్మద, వర్మద, నర్మద, దుర్మద, మర్మద...) చిరునవ్వు తెప్పించదూ?

వ. దాటి తత్ప్రవాహంబున కుత్తరతటంబు నందు. [8-530]

శా. చండస్ఫూర్తి వటుండుఁ గాంచె బహుధాజల్పన్నిశాటంబు, ను
ద్దండాహూత మునీభ్యబిభ్యదమృతాంధస్సిద్ధకూటంబు, వే
దండాశ్వధ్వజనీ కవాటము, మహోద్యద్ధూమ సంఛన్న మా
ర్తాండస్యందన ఘోటమున్, బలిమఖాంతర్వేది కావాటమున్. [8-531]

అద్భుతమైన బ్రహ్మ వర్చస్సుతో వెలిగే వామనుడు అలా నడుచుకుంటూ పోయి నర్మదానదికి ఉత్తరంగా ఉన్న బలి యాగవేదిక సమీపించాడు. అక్కడ వామనుడుకి ఏమి కనిపించింది? నోటికొచ్చినట్టు మాట్లాడుతూ దేవతల్ని భయపెట్టే రాక్షసులు, యాగం చేయించే ఉద్దండులైన మునులు, ఏనుగులూ గుర్రాలూ ఉన్న, సూర్యుడి రథంలా మెరిసిపోయే యజ్ఞవాటిక. ఈ పద్యంలో "జల్పననిశాటంబు" అని వాడాడు పోతన. **జల్పనము** అంటే? ఉపయుక్తం కాని మాట్లాడ్డం. ఇటువంటివాటికి మనం తెలుగు నిఘంటువు చూడాల్సిందే.

వ. కని దానవేంద్రుని **హయమేధ** వాటి దఱియం జొచ్చు నయ్యవసరంబున. [8-532]

అలా పోయి పోయి హయమేధ (అంటే అశ్వమేధం చేసే యజ్ఞవాటిక) వచ్చే సమయానికి

శా. శం**భుం**డో హరియో పయోజభవుఁడో చండాంశుఁడో వహ్నియో
దం**భా**కారత వచ్చెఁ గాక ధరణిన్ ధాత్రీసురుం డెవ్వఁడీ
శుం**భ**ద్యోతనుఁ డీ మనోజ్ఞ తనుఁ డంచున్ విస్మయభ్రాంతులై
సం**భా**షించిరి బ్రహ్మచారిఁ గని తత్సభ్యుల్ రహస్యంబుగన్. [8-533]

ఆలా వచ్చే వామనుణ్ణి చూసి మొత్తం జనం అంతా ఆశ్చర్యంగా తమలో తాము అనుకుంటున్నారు – ఈ వచ్చేది మారువేషంలో ఉన్న శంభుండో (శివుడా?), హరియో (విష్ణువా?), పయోజభవుడో (అంటే పద్మంలోంచి పుట్టిన బ్రహ్మ?), చండాంశుఁడో (సూర్యుడా?), వహ్నియో (అగ్నిదేవుడా?).

లేకపోతే ఇటువంటి వర్చస్సు ఎలా సాధ్యం? కొంతమంది రాసినట్టూ వచ్చే వామనుణ్ణి చూసి బలి, అక్కడున్న యజ్ఞవాటిక అంతా ఆ వామనుడి వర్చస్సుకు ఎండ మొహం మీద పడితే చేతులు అడ్డంపెట్టుకున్నట్టూ పెట్టుకుని తేరిపార చూసారుట.

క. గుజగుజలు పోవువారును
గజిబిజిఁ బడువారు చాలఁ గలకల పడుచున్
గజిబిజి యైరి సభాస్థలిఁ
బ్రజ లెల్లను బొట్టివడుగు పాపని రాకన్. [8-534]

ఇలా గుసగుసలాడుకుంటూ ఎవరో ఆ వచ్చేది అని తికమక పడుతూ వామనుడు యజ్ఞవాటికలోకి రావడం చూసారు. ఆ వచ్చిన వామనుడు వెంఠనే బలి దగ్గిరకి తిన్నగా వెళ్లాడా?

వ. ఆ సమయంబున బలిసభామండపంబుఁ **దటియం** జొచ్చి. [8-535]

సీ. చవులుగాఁ జెవులకు సామగానంబులు;
చదువు నుద్గాతల చదువు వినుచు
మంత్ర తంత్రార్థ సంబంధభావములు పే;
ర్కొనెడి హోతలతోడఁ గూడికొనుచు
హోమకుండంబులం దున్న త్రేతాగ్నుల;
వెలిఁగించు యాజక వితతిఁ గనుచు
దక్షులై బహువిధాధ్వర విధానంబులు;
చెప్పెడు సభ్యులఁ జేరఁ జనుచుఁ [8-536]

తే. బెట్టుగోరెడు వేడుక పట్టుపఱుచు
నదితి పుట్టువు లచ్చికి నాటపట్టు
కోరి చరియించె సభలోనఁ గొంతదడవు
పుట్టు వెన్నఁడు నెఱుగని పొట్టివడుఁగు. [8-536.1]

చుట్టూరా ఉన్నదంతా గమనించుకుంటూ లోపల కాసేపు తిరిగాడు. ఎక్కడైనా ఒక చోట వేద పఠనం జరుగుతోందనుకోండి. కొత్తగా ఎవరైనా వస్తే – ఆ వచ్చినవాడు ఎంత పెద్ద మనిషైనా – ఏం చేస్తాడు? ఆ వేదపఠనంలో తన గొంతు కలుపుతాడు – అదే పద్ధతి కనక. అలా వేదం చదవడం రాకపోతే నిశ్శబ్దంగా అది అయ్యే వరకూ వేచి ఉంటాడు కదా? అలాగే ఈ యజ్ఞవాటికలో తిరుగుతూ వేద పఠనంలో పాలుపంచుకుంటూ, హోమం జరిగేచోట ఆ త్రేతాగ్నులన్నీచూస్తూ కలయతిరిగాడు కాసేపు.

క. వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు
నఱిముఱిఁ గబురులకుఁ జనుచు హరిహరి యనుచున్
మఱుఁగుచు నులుకుచు దిఱదిఱఁ
గురుమట్టపుఁ బడుచు వడుగుఁ గొంత నటించెన్. [8-538]

క. కొందఱతోఁజర్చించును
గొందఱతో జటలు చెప్పు గోష్ఠిం జేయుం
గొందఱతోఁ దర్కించును
గొందఱతో ముచ్చటాడుఁ; గొందఱ నవ్వున్. [8-539]

తన నిజరూపం ఎవరికీ అంటుబట్టకుండా ఉండడం కోసమా అన్నట్టు కాసేపు బెదురుతూ, కాసేపు ఇక్కడో చర్చా అక్కడో మాటా మాట్లాడుతూ యజ్ఞవేదికలో నటించాడు.

వ. మఱియు ననేక విధంబుల నందఱకు నన్ని రూపులై వినోదించుచు. [8-540]

క. వెడవెడ నడకలు నడచుచు
నెడనెడ నడు గిడక నడరి యిల దిగఁబడగా
బుడిబుడి నొడువులు నొడువుచుఁ
జిడిముడి తడఁబడగ వడుగు చేరెన్ రాజున్. [8-541]

ఇలా చిన్న చిన్న అడుగుల్తో, ఆయన అడుగులకి భూమి క్రుంగిపోతూండగా వడుగు మొత్తానికి బలి చక్రవర్తిని సమీపించాడు. ఇలా ఎందుకు? మొదట్లోనే తిన్నగా బలిదగ్గిరకి వెళ్ళిపోవచ్చు కదా? అలా కుదరదు. బలి చక్రవర్తి అడిగినది ఇస్తాడు కదా అని "హేయ్ ఇలా ఇది నాక్కావాలి ఇచ్చేయ్" అని అడగడం బావుండదు కదా? తన వేద పాండిత్యం చూపించాలి. తన వర్చస్సుకి బలి అదిరిపడి "ఏమి కావాలో కోరుకో" అని అడగాలి. అప్పుడు ఏదడిగినా బాగుంటుంది. అదన్న మాట మొదటినుండీ మాయావటుడి ఆలోచన. అందుకే మొదట వచ్చి యజ్ఞవాటిక అంతా కలయతిరగడం, సామవేదం చదివే వాళ్లతో గొంతు కలపడం అవన్నీను. ఈ పద్యం చదువుతూంటే పాలసముద్రం చిలికేటప్పుడు మందర పర్వతం ఎలా తిరుగుతోందో (ఎడమఁ గుడి మునుపు దిరుగుచు .. 8.211) వర్ణించే పద్యం తప్పకుండా గుర్తుకొస్తుంది.

వ. ఇట్లు దగ్గఱి <u>**మాయాభిక్షుకుండు**</u> <u>**రక్షోవల్లభుం**</u> జూచి యిట్లనియె. [8-542]

మ. ఇతఁడే దానవచక్రవర్తి సురలోకేంద్రాగ్నికాలాది ది
క్పతి గర్వాపనయప్రవర్తి, గతలోభస్ఫూర్తి, నానా మఖ
వ్రతదానప్రవణానువర్తి, సుమనోరామామనోభేదనో
ద్ధత చంద్రాతపకీర్తి, సత్యకరుణా ధర్మోల్లసన్మూర్తి దాన్. [8-543]

బలి దగ్గిరకి చేరిన వామనుడు రాక్షస చక్రవర్తిని చూసి ఇలా అన్నాడు – ఇతడేనా దానవ చక్రవర్తి? యముడి దగ్గిర్నుంచి అష్ట దిక్పాలకులతో సహా అందరి గర్వం అణిచిన వాడు; లోభం అనేది పోగొట్టుకున్నవాడు; వ్రతాలూ యజ్ఞాలూ ఆచరించేవాడు; అడిగినదల్లా ఇచ్చేవాడూ, వెన్నెల అంతటి కీర్తి ఉన్న బలి చక్రవర్తి ఇతనేనా? అంటే వామనుణ్ణి చూసి అతని వర్చస్సుకి బలి ఎంత ఆశ్చర్యపడ్డాడో అలాగే బలిని చూసి వామనుడు కూడా మెచ్చుకుంటున్నాడు. ఇక్కడ వామనుడు మాయాభిక్షువు, బలి రాక్షస చక్రవర్తి.

వ. అని కుశ పవిత్రాక్షత సంయుతం బయిన దక్షిణహస్తంబు సాఁచి యిట్లనియె. [8-544]

అంతేనా? ఇప్పుడు కుడిచేయి ఎత్తి ఆశీర్వచనం చెప్తున్నాడు ముందు. ఆ చేతిలో ఏమున్నాయి? పవిత్రమైన దర్భలు, అక్షతలూను. అవి ఎవరిచ్చారో ముందు చెప్పాడు కదా? "....సరస్వతి యక్షమాలికయు, సప్తర్షులు కుశపవిత్రంబులు నిచ్చిరి." ఆ అక్షతలు పవిత్రం ఎందుకయ్యాయంటే అవి పట్టుకున్న చేయి మహిమ అటువంటిది కనక.

ఏమని ఆశీర్వచనం?

ఉ. స్వస్తి జగత్త్రయీ భువన శాసన కర్తకు హాసమాత్ర వి
ధ్వస్త నిలింపభర్తకు, నుదారపదవ్యవహర్తకున్, మునీం
ద్రస్తుత మంగళాధ్వర విధాన విహర్తకు, నిర్జరీగళ
న్యస్త సువర్ణసూత్ర పరిహర్తకు, దానవలోక భర్తకున్. [8-545]

మొదటిమాట ఏమిటి ఆశీర్వచనంలో? స్వస్తి – శుభమగుగాక! నీ తపస్సంతా ఫలించడానికి సిద్ధంగా ఉంది. ఏ భయంలేదు; నేను ముందే చెప్తున్నాను, నేను ఏమడిగినా నువ్వేమిచ్చినా నీకు మాత్రం శుభం కలగాలి అని. సరే స్వస్తి వాచనం ఎవరికి? ముల్లోకాలనీ పాలించే బలి చక్రవర్తికి, ఒక్క నవ్వుతో దేవేంద్రుణ్ణి వెలవెలపోయేలా చేవాడికి, ఉన్నతమైన పదవిలో ఉండే బలి చక్రవర్తికి, మునీంద్రులు చేయించే యజ్ఞాలలో పాల్గొనేవాడికి, దేవతల మెడల్లో ఉన్న బంగారు మంగళసూత్రాలు తొలగించేవాడికి (నిర్జరీగళన్యస్త సువర్ణసూత్ర పరిహర్తకు), దానవలోక చక్రవర్తికి. రాక్షసులు దేవతల్ని చంపేస్తే పోయిన దేవతల భార్యల మంగళసూత్రాలు పోతాయిట. అవన్నీ ఈ బలి చక్రవర్తి గారి ప్రతాపమే సుమా అని చెప్తున్నాడు.

ఈ పద్యంలో స్వస్తి అనేదానికి రెండు రకాల అర్థం చెప్పుకోవచ్చు. ఒకటి ఏమిటంటే స్వస్తి అనడంలో వామనుడు, నీకేం ఫర్వాలేదు నేను ఆశీర్వచనం ఇచ్చాను సుమా అనే ధైర్యం కలిగించడం. రెండోది, నేను నిన్ను ఇప్పుడు దానం అడగడానికి వచ్చాను ఓ అవతారం ఎత్తి. అందువల్ల ఇప్పుడు నీకున్న ఆస్తులకీ సింహాసనానికి ఇంక స్వస్తి చెప్పుకో అని. మరి బలికి ఈ స్వస్తి వాచకంలో ఏమి అర్థమైందో, అది ఉత్తరోత్తరా ఎలా అన్వయించుకుంటాడో ముందు ముందు మనకి తెలుస్తుంది.

వ. అని దీవించి కరచరణాద్యవయవంబులు ధరించిన వేదరాశియుం బోలె ముందట **నకుటిలుండును, జటిలుండును, సదండఛత్రుండునుఁ, గక్షలంబిత బిక్షాపాత్రుండునుఁ, గరకలిత జల కమండలుండును, మనోహరవదన చంద్రమండలుండును, మాయావాదన నటుండును** నగు వటునిం గని దినకర కిరణ పిహితంబులైన గ్రహంబుల చందంబునఁ దిరోహితులై భృగువులుఁ గూర్చున్న యెడల లేచి క్షేమం బడిగి తియ్యని మాటల నాదరించిరి; బలియును నమస్కరించి తగిన గద్దియ నునిచి, పాదంబులుఁ దుడిచి తన ప్రాణవల్లభ పసిండి గిండియల నుదకంబు పోయ వడుగు కొమరుని చరణంబులఁ గడిగి తడి యొత్తి తత్సమయంబున. [8-546]

ఇలా దీవించిన వామనుడు ఎలా ఉన్నాడు? మానవావయవాలు కల వేదరాశి లాగా ఉన్నాట్ట. అలా ఉన్న వటుడు, అకుటిలుండును (అమాయకుడు), జటిలుండును (జటలుకట్టిన జుట్టుకలవాడు) సదండఛత్రుండును (దండము గొడుగుగలవాడు), భిక్షాపాత్ర కలవాడు, చేతిలో కమండలము కలవాడు, మాయావాదన చేసేవాడు. ఇలా అందమైన చంద్రబింబం వంటి మొహం కల వటుణ్ణి చూసి అక్కడ కూర్చున్న బలీ, భృగువులూ (శుక్రాచార్యులు కదా యజ్ఞం చేయించేది), అందరూ లేచి మంచి మాటల్తో ఆదరించారు కుర్రవాడిని. బలి చక్రవర్తి వాళ్ళావిడ బంగారు కలశంతో నీళ్ళు పోస్తే వటుడి కాళ్ళు కడిగి, పొడి బట్టల్తో తుడిచాడు.

ఆ. వటుని పాద శౌచవారి శిరంబునఁ
బరమ భద్ర మనుచు బలి వహించె
నే జలము గిరీశుఁ డిందుజూటుఁడు దేవ
దేవుఁ దుద్వహించె ధృతి శిరమున. [8-547]

కాళ్ళు కడిగాక ఆ నీళ్ళు తీసుకుని నెత్తిమీద జల్లుకున్నాడు బలి, ఆ నీటి వల్ల శుభం కలగాలి అనుకుంటూ. ఆ నీరు ఎటువంటిది? శివుడి జటాజూటంలోకి దిగిన గంగ వంటిది. గంగ విష్ణుపాదాల దగ్గిర మొదలై శివుడి జటల్లోంచి భూమిమీదకి దిగిందని కదా? అందుకే ఈ ప్రయోగం.

వచ్చే వ్యాసంలో బలి ఏమికావాలో కోరుకో అనడం, దానికి వామనుడి సమాధానం చూద్దాం.

పోతన భాగవతం ఇంటర్నెట్లో ఇక్కడ చూడవచ్చు: http://telugubhagavatam.org/

(కొనసాగింపు వచ్చే సంచికలో)

COMMENTS